

1467’DE MUHAMMED ADLI BİR MÜELLİFİN YAZDIĞI MANZUM *SİRET*’TE MÜELLİFİN KİM OLDUĞU MESELESİ

Hasan Ali ESİR*

Özet

“*Sîret*” ya da daha yaygın adıyla “*siyer*”, Hz. Peygamber’in hayatını konu alan eserlerin genel adıdır. İlk örnekleri Arap edebiyatında olan “*sîret*” / “*siyer*”, Türk edebiyatında XIV. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlamıştır. Türk edebiyatında bilinen ilk örnek, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Darîr tarafından manzum-mensur olarak kaleme alınan *Sîretü’n-Nebî*’dir. Bugün bilinen ve tamamı manzum olan ilk örnek ise çalışmaya konu olan ve XV. yüzyılda Muhammed adlı bir müellifin yazdığı *Sîret*’tir. Eserde çok sayıda arkaik sözün bulunması onu Türk dili açısından önemli kılmaktadır.

Sîret’in yazıldığı 872 (1467) yılından itibaren pek çok istinsahı ve taş baskısı yapılmıştır. Ancak bazı nüshaların eserin belli bölümlerini kapsamaması, bazılarında da eksikler, kopuklar ve eklemeler olması hacimlerinde ve beyit sayılarında derin farklar oluşturmuştur. Ayrıca eserin taş baskılarında baştaki müellifin adının yeri değiştirilmiş, son kısımdan da çıkarılarak yerine birinci cildin sonuna taş baskıları yapının adı eklenmiştir.

Nüshalardaki bu eksikler, kopuklar ve müdahaleler, başta kütüphane kayıtları olmak üzere kimi çalışmalarda müellifin tespiti konusunda bazı yanlış değerlendirmelere yol açmıştır. Nüshaların tanıtımını, bu yanlış tespitleri ve sebeplerini önceki çalışmalarımızda ele almıştık. Kimi çalışmalarda da *Sîret*’te “Hz. Peygamber’in Vefatı” bölümünde geçen “*veli*”nin, müellifin mahlası olduğu üzerinde durulmuş, daha sonra bundan vazgeçilerek Muhammed isminin hem müellifin adı hem

* Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hasan.esir@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0199-7266.

de mahlası olduğuna işaret edilmiştir. Başka bir çalışmada da Abdurrahman'ın müellifin adı olduğu söylenmiştir. Eserin tam metin olarak günümüz harfleri ile üç yayını tespit edilmiştir. Çalışmada bu konular üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sîret, siyer, Muhammed, halife, veli, Abdurrahman.

THE ISSUE OF THE IDENTITY OF THE AUTHOR IN THE VERSE SİRET WRITTEN BY AN AUTHOR NAMED MUHAMMED IN 1467

Abstract

“Sîret” or more commonly known as “siyer” is the name of the works about the Prophet’s life. “Sîret” / “siyer”, the first examples of which are in Arabic literature, was started to be written in Turkish literature in the 14th century. The first known work in Turkish literature is *Sîretü'n-nebi*, written by Darîr in verse-prose in the second half of the 14th century. The first example known today and in full verse is the *Sîret* written by an author named Muhammed in the 15th century, which is the subject of the study. The presence of many archaic words in the work makes it important for the Turkish language.

Many copies and lithographs have been made since 872 [1467], when *Sîret* was written. However, the fact that some copies contain certain parts of the work, and some of them have omissions, substitutions, and additions has made deep differences in their volumes and number of couplets. In addition, in the lithographs of the work, the place of the original author’s name was changed. Also, his name was removed from the last part, and the name of the lithographer was added to the end of the first volume.

These deficiencies, breaks, and interventions in the copies have led to some misvaluations regarding the determination of the author in some studies, especially in the library records. We have discussed the introduction of the copies and these wrong determinations and their reasons in our previous studies. In some studies, it is emphasized that the “veli (saint)” in the section about the Prophet’s death in *Sîret* is the pseudonym of the author, and then it is pointed out that the name Muhammad is both the author’s name and the pseudonym. In another study, it is stated that Abdurrahman is the name of the author. We have found out three publications of the full text transcribed into Latin letters. These issues will be emphasized in the study.

Keywords: Sîret, siyer, Muhammed, caliph, veli (saint), Abdurrahman.

Giriş

Muhammed adlı bir müellifin hicri 872 Rebiülahir'in ilk günü olan Cuma (30 Ekim 1467 Cuma) sabah vakti tamamladığı (T1 416^a /b. 7, 8) manzum *Sîret*'in yurt içinde ve yurt dışında tespit ettiğimiz 68 yazma nüshası bulunmaktadır¹. *Sîret*'in ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde taş baskıları da yapılmıştır. Nüshalarının çokluğu ve taş baskılarının olması onun çok okunduğunu gösteren en önemli delillerdir. *Sîret*'in çokça istinsah edilmesi ve taş baskılarının yapılması sırasında metne müdahalelerin olması, ayrıca nüshaların pek çoğunda eksikler ve kopukların bulunması pek çok karışık ve yanlış bilginin doğmasına sebep olmuştur. Üzerinde durduğumuz iki ekleme kısım / bölüm de dâhil olmak üzere eser aruzun “fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün” ve “mefâ’ilün / mefâ’ilün / fa’ülün” vezinleriyle yazılmıştır. Öyle anlaşılıyor ki bu iki farklı vezin, oldukça hacimli olan eserin yazımında müellife büyük kolaylık sağlamıştır. *Sîret*'teki bu durum onun en dikkat çeken yönlerinden biridir. Önceki çalışmalarımızda *Sîret*'in tespit ettiğimiz nüshalarını tanıtmış (Esir, 2019a, s. 65-86), müellif ve eser üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgiler vermiş, nüsha kayıtlarını değerlendirmiş, *Sîret*'in adı ve müellif / müstensih kayıtlarındaki hataları ve sebeplerini araştırmış ve nüshaların kayıt tablosunu vermiştik (Esir, 2019b, s. 108-130). Bu çalışmalarda eser adının 22, müellifin adının da 21 farklı şekilde kayıtlara geçirildiğini tespit etmiştik (Esir, 2019b, s. 115, 117). Kütüphanelerdeki bazı kayıtlarda eserin kimi yazma nüshalarında geçen “halife” ve “veli” sözlerinden müellif anlamı çıkarıldığını belirtmiştik (Esir, 2019b, s. 114-118). Konu üzerinde yapılan son çalışmalarda ise müellifin mahlas olarak Veli'yi kullandığı iddia edilmiş (Özfirat, 2014, s. 105, 110; 2016, s. 69), daha sonra bu iddia / görüş, Muhammed'in hem müellifin adı hem de mahlası olduğu şeklinde değiştirilmiştir (Özfirat, 2019, I, s. 32). Yine taş baskılara eklenen Abdurrahman isminden müellif anlamı çıkarılmıştır (Kocatürk, 1970, s. 274). Bu karışıklıklar ve sebepleri üzerinde önceki çalışmalarımızda durmuştuk. *Sîret*'in Mehmet Sezgin neşri taş baskı üzerinden 1976'da yapılmış tam metin yayınıdır. Yayında *Sîret* yazarının bilinmediği söylenmiştir. Burada önceki çalışmalarımızın devamı olarak “halife”, “veli” ve “Abdurrahman”dan farklı anlamlar çıkarılması konusunu detaylandıracağız. Bunun için önce yazma nüshalarda “Hz. Peygamber'in Vefatı” bölümünde “halife” ve “veli” sözlerinin geçtiği yerlere ve taş baskılarda birinci cildin sonunda “Abdurrahman” isminin bulunduğu bölüme bakmak gerekir.

¹ Bu 68 nüsha arasındaki Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi dijital sisteminde Demirbaş 005753-IV'te *Kıssa-ı Sîret-i Peygamber* ve Demirbaş 003868'de *Sîretü'n-Nebî* adlarıyla kayıtlı iki eksik nüsha, kütüphanenin kataloğunda bulunmamaktadır. Bu nüshalardan, dijital sistem erişime açılınca haberimiz olduğu için, konu ile ilgili önceki iki çalışmamızda bahsetmedik.

***Sîret*'te Hz. Peygamber'in Vefatı Bölümü**

Sîret'in tespit ettiğimiz sadece 9 yazma nüshasında ve taş baskılarında Hz. Peygamber'in Vefatı bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde dünyanın gelip geçiciliği ve dünyaya bağlanmamak gerektiği anlatıldıktan sonra; Veda Hacci ve sonrasında Hz. Peygamber'in hastalığı, Hz. Ebû Bekir'in imamlığı, Hz. Peygamber'in ashabına tavsiyeleri, Hz. Peygamber'le Ukkâşe arasında Tebük Cengi'nde geçen olay, Hz. Peygamber'in ashabıyla vedalaşması, Hz. Ayşe'nin evine götürülmesi, Hz. Ali'ye ve ashabına vasiyetleri, Hz. Ayşe'nin evinde rebiyülevvelin sekizinci pazartesi günü vefatı ve defni, Hz. Ebû Bekir'in halife tayin edilmesi konuları anlatılmıştır. Sonra müellif, *Sîret*'i tamamladığını söylemiş ve böyle bir kitap yazma fırsatı verdiği için Allah'a şükretmiştir. Ardından *Sîret*'i gücü yettiğince Türkçe nazmettiğini belirtmiştir. Daha sonra Allah'tan bağışlanma talebinde bulunmuş ve Resul'ün ümmetliğini ve şefaati isteyen dua ile sözlerini tamamlamıştır. Bu bölüm, çalışmamızda T1 kısaltmasıyla verdiğimiz Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 360 arşiv numarada *Siretü'n-Nebî* adıyla kayıtlı nüshada 369 beyittir (T1 406^b-416^b)². Müellifin adı, eserin başında geçtiği gibi bu bölümde bir kez daha geçmektedir (T1 416^b/6).

Bölümde Halife ve Veli Sözlerinin Geçtiği Yerler

Hz. Peygamber'in Vefatı bölümünün sonunda *Sîret*'in tamamlanması dolayısıyla Allah'a şükür, Resul'den şefaati isteği ve duadan sonra "halife" ve "veli" sözlerinin geçtiği iki kısım bulunmaktadır. Bunlardan "halife" birinci kısım 9. beyitte "*çün halîfesin bugün*", 11. beyitte "*i halîfe*"; "veli" ise birinci kısım 31. beyitte "*i kardaş velî*", ikinci kısım 23. beyitte "*vasfını didi velî*", "*adını didi velî*" söz öbeklerinde geçmektedir. Atatürk Kitaplığı Demirbaş MC_Yz_O_0053'te *Siret en-Nebî* ve Berlin Staatsbibliothek Ms.or. fol.3333'te *Siyer-i Nebî* nüshalarında bu kısımlardan birincisi "*Hezârân biş şükür el-ğamdüli'llâh / Ki tevfîk virdi ben kulına Allâh* (B 417^b/b. 14 // MC 491^a/b. 6)" beytinden sonra gelen ve gönle seslenen; benlikten vazgeçmek, dünyaya bağlanmamak gerektiğinden bahseden 31 beyittir. Bu beyitler B ve MC'de şöyledir:

1. Göñül gel bezm-i 'ışka cân-fişân³ ol
Bırağgıl⁴ benligüñi küllî cân ol
2. Yüz çevür senden ki yüzün göresin

² Nüshada varak numaraları 408'den sonra sehven 409 yazılmadan 410'la devam etmiş.

³ cân-fişân: cân-nişân B.

⁴ bırağgıl: birağ gel B.

- Bī-ḥaber ol tā ḥaberler diresin⁵
3. Olmağıl ṭop gibi ser-gerdān göñül
Gel berü ortaya üş meydān göñül
4. Kim seni iriştürür çevgān göñül
Şāh öñinde kıлмаğa cevġān göñül
- B 417^b/b. 15-19 İ ezelden dāne-ḥor kuş uçagör
5. Kılma bu dār-ı ġurūrda⁶ geçegör
6. N'idersin ḥākden kevn ü fesādı
Bu mātem-ḥānede sen umma şādī
- MC 491^a/b. 7-13 Var-durur 'ilmün ḳo resm ü 'ādeti
7. Aşl-ı pākün kimdür i yüzi ḳatı
8. Melekler dānişünğden reşk iderler
Neçün ḥayvān bigi⁷ dīvler yiderler
9. Nisbet-ile çün ḥalīfesin bugün
Dīve müzdver olduğuş pes ne-y-içün
10. Varma Kārūn bigi⁸ bu yir altına
Çıķ Kelīmullāh gibi Tūr üstüne
11. İ ḥalīfe olma eyleyip ḥilāf
Nā-ḥalef Bel'am gibi işi ġüzāf
12. Meyl-i dünyā ġör ki n'itdi Bel'amı
Şāzlığın aldı virdi bol ġamı
13. Sen seni iste ki sensin i oğul
Kāf u nün kim anda maḳşūd oldı ol
14. Cevher ü cism-ile ḥatṭ u noḳta hem
Āsumān u hem zemīn nūr u zulem
15. Bu ḳamu hep senün-içündür i dōst
Ki hem⁹ nāzırsın u hem manzūr i dōst

⁵ diresin: şorasın B.

⁶ dār-ı ġurūrda: dām-ı ġurūrda MC.

⁷ bigi: gibi B.

⁸ bigi: gibi B.

⁹ ki hem: ki MC.

16. Kūçe-i 'āmmi 'imāret idiben¹⁰
Hāne-i hāşı harāb itdūn neden
17. İ vefāsuz nice inşāfdur ola
Mest ola dīv ü melek maḥmūr ola
18. Bu şikem-ṭabl u bu ğavr[un] ne-y-i-çün
Çeng gibi bu şūr u nāleṅ ne-y-i-çün
19. Kaldı sekrūn¹¹ şükr yolından irāk
Meşkūr olmaz üşde sa'yun¹² göre bak
20. İ girāmī-gevher-i 'ālī-neseb
Danış önden kıl şināsānı¹³ taleb
21. Yol varanlar danış-ıla vardılar
Danış-ıla bize yol gösterdiler
- MC 491^b/b. 1-15 Ādemī danış-ıla oldu ulu
22. Yoḥsa ālem dīv ü 'ādem ṭoṭtolu
23. İ cehil dāğına yaқан kendüyi
Nefs duzağına birağan kendüyi
- B 418^a/b. 1-19 Kılmağıl bu hāb u nādānlıkda sen
24. Yoḥsa kaldun çok peşimānlıkda sen
25. Danışa dūriş ki māyeṅ çok-durur
Kılma nādānlıkda 'özüñ yok-durur
26. Ol ki 'ālemdede seni kıldı ulu
Hāb u ḥor içün mi kıldı i delü
27. Cehl ölüsü oldu çün āb u gilün
'İlm oқи tā dirile cān u diliñ
28. 'İlm-ile olsa 'amel ḥoş genc olur
'İlm-ile olmazsa derd ü renc olur
29. Hande-i dīvdür 'ilimsüz bil 'amel
Suḥre-i şeyṭān çeker merdi cedel

¹⁰ idiben: ide ben B.

¹¹ sekrūn: şükrūn MC.

¹² meşkūr olmaz üşde sa'yun: mestünüz olmaz sa'yun üşde B.

¹³ sine seni: MC.

30. ‘Amelsüz hem ‘ilim dīvānelikdür
‘İlmsüz hem ‘amel bīgānelikdür

B 418^b/b. 1-7 // MC 492^a/b. 1-9 Ma‘rifet hāşıl kıl i kıardaş¹⁴ velī

31. Kāl ü kālün anda hiç yokdur yolu

İkinci kısım da “*Bu Muhammed haqqına kim bir du ‘ā’ / Kılsa on rahmet ide aña Huzā // Bir du ‘ā-y-ıla beni kim ki aña / Rahmet itsün Tengri lütfindan aña* (B 419^a/b. 11,12 // MC 493^a/b. 4,5)” beytinden sonra gelen ve yine gönle seslenen; nefis uykusundan uyanmak gerektiğinden, dünyanın vefasızlığından ve ilmin öneminden bahseden 32 beyittir. Bu beyitler de B ve MC’de şöyledir:

1. Gel uyan bu nefis hābından göñül
Geç bu dünyānuñ harābından göñül
2. N’itdise Peygāmbere āhir zamān
Saña dahı biter ider¹⁵ bī-gümān
3. Zerre deñlü dünyede olsa vefā’
Ölmez-idi ol Muhammed Muştafā
4. Ger eyüye hürmet¹⁶ itse rüzıgār
Yire girmez-idi Peygāmber i yār
5. Ger ululardan utansa bu cihān
Ölüm irmezdi Resüle nā-gehān
6. Dünya yirinde gelen gider-imiş
Pes kişi bunu sevüp n’ider-imiş

B 419^a/b. 13-19 Çün gelene gitmek-imiş key yakın

7. Gāfil-iken gel dimesünler şaķın¹⁷

MC 493^a/b. 6-13 ‘İlm-i şüret āb u gil endīşesi

8. ‘İlm-i ma’nī cān u dilün pīşesi
9. Ol ki sini andan artuğa kıomaz
Mağz-ı ‘ilm oldur kıoma i ehl-i rāz
10. Cehd kııl tā bulasın senden eşer
Vācib olan bu ‘ilmdür i piser

¹⁴ kıardaş: kıarındaş B.

¹⁵ biter ider: bedter ide B.

¹⁶ hürmet: rahm B.

¹⁷ şaķın: şaķın MC.

11. Cehd-ile anda irerse menzilün
Mağsūduñ her neyse oldı hāşılun
12. Bil ki göñül işidür keşf-i 'ayān
İşbu ma'nī şerh-ile olmaz beyān
13. Ğayb-ı Ğaybdan bir hāl olur aşikār
Zevk-ile bilürler anı bil i yār
14. Genc-i pinhāndur bu 'ilm-i ma'nevī
Saña gelür çün zi Ğod bīrūn-revī¹⁸
15. Evvelā 'ilm-i şerī'at kıla sūd
Tıfla zīrā yahşı yimek ola sūd
16. Şerī'atsüz ne yoldan kim giderler
Azarlar her ne kıoldan kim giderler
17. Zübde-i 'ilmün Ğuşūli dīn-durur
Uğlubu'l-'ilm bu-durur ta'yīn-durur¹⁹
18. 'İlm-i kesbī hāşıl olmadısa ger
'İlm-i mīrāşı dūriş saña yiter²⁰
19. Aç gözünjü pīş ü pes kılgıl nazār
'Aql-ı ferzāne²¹ saña üstāz yiter
20. Kim yakīn birdür²² yaradıcı Ğuzā
Zāt-ı pākinde dime çün ü çirā
21. Ğazreti yücedür irmez Ğadd mişāl
ŞıĞmaz anda²³ şüret ü vehm ü Ğayāl

MC 493^b/b. 1-14 Anuñ zātıdır evvel bī-bidāyet

22. Yine hem āĞiridür bī-nihāyet
23. Vaşfını didi velī mevşūf-ıdı
Adını didi velī ma'rūf-ıdı

¹⁸ zi Ğod bīrūn-revī: Ğod berūn-revī B.

¹⁹ bu-durur ta'yīn-durur: budur ta'yīni-durur B.

²⁰ yiter: irer B.

²¹ 'aql-ı ferzāne: 'aql-ı ferdāne MC.

²² birdür: bir MC.

²³ anda: -B.

24. Hem ḥabībīdür Muḥammed Muşţafā
Hem Resūli ulu ḳulı muţlakā
25. Añladuñsa bu rumūzumdan benüm
Dem-be-dem oḳı bu sözümden benüm
- B 419^b/b. 1-19 Meger bu nüktelerden biri saña
26. Sa´adetden ura bir tīri saña²⁴
27. Ḥalāş ide cihān sevdālarından
Ki ḳurtıla başuñ ğavġālarından
28. Göñül dut sözlertümi eyle himmet
Yiter bu deñlü sözler üşde temmet
29. Ol kişi dünyādan ĩmān-la göçe
Kim baña bundan du´ā´ ḳılıp geçe
30. Her ki diler bu du´āda bulına
Fātiḥa iḥsān ide ben ḳulına
31. Bu nüşḥa issine olsun mübārek
Dilegin ḥāşıl itsün Ḥaḳ Tebārek
- MC 494^a/b. 1-10 Tañrı raḥmet eylesün ol cān-ıçun
32. Kim oḳuya Fātiḥa yazan-ıçun

Yazmalarda Bu İki Kısım

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 360 arşiv numarasında kayıtlı nüsha ve taş baskılarda bu ekleme kısımlar yoktur. Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum 1398, Berlin Staatsbibliothek Ms.or. fol.3333, Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu 4613, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY No 1601, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 05 Ba 1460, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 310'da ise bu kısımlar başlıkları ve beyit sayıları bakımından farklıdır. Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 demirbaş numarasında kayıtlı nüsha ile Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333 numarada kayıtlı nüshada bu kısımlar başlıksız olarak ana metne bitişiktirler (B 417^b/b. 15, 419^a/b 13 // MC 491^a/b. 7, 493^a/b. 6). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 05 Ba 1460 arşiv numarasında *Manzûm Siyer-i Nebî* adıyla kayıtlı nüshada birinci kısım başlıksız olarak ana metne bitişiktir (T2 217^b/b. 19), ikinci kısım ise 20 beyit eksikle (ana metin-

²⁴ B'de bu beyitten sonrası kopuktur.

den de 8 beyit eksik) ana metne başlıksız olarak bitişiktir (T2 218^b/b. 18). Süleymaniye Kütüphanesi Mehmed Zeki Pakalın 154 numarada *Siyer-i Nebî (Manzum)* adıyla kayıtlı nüsha ile Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu 4613 numarada *Sîret en-Nebî* adıyla kayıtlı nüshada da aynı kısımlar başlıksız olarak ana metne bitişiktirler (SÜ 401^b/b. 7, 403^a/b. 4 // G 398^a/b. 11, 399^b/b. 8). Ancak Mehmed Zeki Pakalın ve Gazi Husrev-Begova nüshalarında “*Göñül dut sözlerümi eyle himmet / Yiter bu deñlü sözler üşde temmet*”²⁵ beytinden sonraki yedi beyit farklıdır. Bu yedi beyitten sonra Gazi Husrev-Begova nüshası “*Bu ma'nûzî sen ehl-i cennet eyle / İlâhî rahmetün şü-y-ıla toyla*” beyti ile tamamlanmıştır:

1. İlâhî fazl u lütfuñla kerem kıl
Bu abdâl kıluna sen merħamet kıl
2. İlâhî vâlideynüm mağfîret kıl
Cemî' i derdümüze sen devā kıl
- G 400^a/b. 17-19 Dañı ābā vu ecdādumı yā Rab
3. Kāmusın ehl-i cennet eyle yā Rab
4. Hābībüllāh şefî' olsun naşîb it
Bizi cennetde sen aña refîk it
5. Bu az kulluğumuzı sen çoğa şay
Bu çok 'işyānumuzı sen yoğa şay
6. İlâhî mü' minîn ü mü' mināta
Cemî' i müslimîn ü müslimāta
- SÜ 403^b/b. 13-19 Günāhların bağışlağıl devā kıl
7. Resülüllāh şefî' olsun revā kıl
- G 400^b/b. 1-5 Bu ma'nûzî sen ehl-i cennet eyle
8. İlâhî rahmetün şü-y-ıla toyla

Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum 1398'de *Gazavât-ı Nebî (Siyer-i Nebî)* adıyla kayıtlı oldukça eksik bir *Sîret* nüshasında birinci kısım başlıksız olarak ana metne bitişiktir (A 62^a/b. 16). İkinci kısım “*Bu Söz Kendüye Nasîhatdür*” başlığı ile verilmiştir (A 63^b/b. 16). En sonda da “*Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilāt / Vir Muhammed ravzasına şalavāt*” beyti bulunmaktadır (A 64^b/b. 11). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 310 arşiv numarasında *Siyretü'n-Nebî* adıyla kayıtlı nüshada birinci kısım başlıksız olarak ana metne bitişiktir (T3 341^a/b. 24). İkinci kısım ise birinci kısmın

²⁵ Bu beyit T1 416^b/b. 8'de geçmektedir.

sonunda yer alan ve diğer nüshalarda olmayan “*Her sâ‘at yüz biñ şalāvāt cānına / Bizden olsun ol göñül sulţānına* (T3 342^a/b. 17)” beytinden sonra, “*Her ki rāvīye iderse bir du‘ā‘ / Tanrı on rahmet ide her dem aña // Rāvīnün sözi dañı oldı tamām / Muştāfānuñ rūhına yüz biñ selām // Oқыanı dinleyenı yazanı yazduranı / Rahmetünle yarlıgāğıl yā Ğanī* (T3 342^a/b. 18-20)” beyitleri bulunmaktadır. Devamı “*Hātımetü‘l-Kitāb Nālışdür*” başlığı altında verilmiştir (T3 342^a/b. 21). Bu kısımda 12. beyitten sonra, diğer nüshalarda olmayan ve müstensih Hâfiz Osman’a ait olup içinde istinsah tarihi hicri 1217 Cumâdelâhir’in evasıtı Âzîne (15 Ekim 1802 Cuma) günü de olan 27 beyit bulunmaktadır (T3 342^b/b. 6-32):

1. Yā Ğudāyā kıl naşīb ‘ilm ü ‘amel
Dü-cihānda olmasun bize emel
2. Ğudā birdür dañı hayyı ‘alīmdür
Oqu ‘ilmi küllü şey’ in ‘alīmdür
3. Hem habībıdür Muħammed Muştāfā
Hem Resūli ulu kulu muţlakā
4. Rahmetünđen bini itmegil cüdā
Ol Resūle ümmet eyle yā Ğudā
5. Ehl-i Beyt hürmeti-y-içün yā İlāh
İtme Ğâfiz ‘Oğmānuñ ‘ömrin²⁶ tebāh
6. Vālideynüm dañı üstādımı hem
Mesrūr eyle maħzūn idüp virme gām
7. Kulluğumdan hem beni dūr eyleme
Kıl hidāyet işümi şüm eyleme
8. Bini benlügümde koyma yā Ğanī
Ğarķ-ı ‘işyānam tebāh kılma bini
9. Pāk eylegil Ğasedden cānımı
Dañı şaķla kufırden ĩmānımı
10. Göñlümi tevĥīd-ile pür-nūr it
Ma‘rifetle cānumı ma‘mūr it
11. Zāhirin anuñ riyādan eyle pāk
Bāñının ihlāş-ıla kıl táb-nāk

²⁶ Metinde: ‘amelin.

12. Her günâh kim itmişem ben i Kerîm
Ne diyem estağfirullâhe'l-'azîm
13. Çünkü gevher-bâr idüben hâmei
Nağş kıldum işbu *Sîret-nâmei*
14. Te'âle'llâh idüp tevfiķi himmet
Tamâm idüp kıdum târihi temmet
15. Muştafânuñ hicretinden bellü bil
Biñ ikiyüz on yedi senesi olduķda yıl
16. Evşatında hem cumâde'l-âhîrün
Hem âzîne günü düşdi bil anuñ
17. Tamâm oldu kalem düşdi elümden
Hata vu sehv geçdiyse dilümden
18. İ Kerîm fazluñla şuçum bağışla
'Âşiyim ben çünkü sen lütfuñ işle
19. 'An-yedin Hâfız 'Osmân ez-za'if haķîr
Ġufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-maşîr
20. Gel uyan i gaflet issi bu zamân
Mâsivâyı terk idüp ol şādumân
21. Nâliş eyle ol Huzâyaya şıdk-ıla
Tâ ki âmîn diyegüz ihlâş-ıla
22. Yâ İlâhî garķ-ı 'işyânuz hemîn
Cümleñüñ şuçın bağışla bu demin
23. Kâtibi Seyyid Hâfız 'Osmânunñ yâ İlâh
Cürmini 'afv eyle kıлмаğıl tebâh
24. Dü-cihânda tevfiķ it emn [ü] emân
Hâbîbünñ hürmet-içün yâ Müste'an
25. Sâmi'ini nâzırımı ķârî'in
Rahmet idüp cennet eyle meskenin
26. Rûzî kılsun şefâ'at ol imâm
Söz dükendi cümlesi oldu tamâm
27. *Sîreti* manzûme[mi] kıldum raķam
Düşdi târih hem temü't-tâm ba'd kelâm

Burada dikkat çeken husus, eserin bitiriliş tarihinin de geçtiği “*Ol Resûlüh hicretinden şöyle bil / Kim sekiz yüz yitmiş ikideydi yıl // Rebî’ü’l-âhîrüh evvel güninde / Şabâh vaktinde hem cum’a gününde // Tamâm oldı kalem düşdi elümden / Haṭâ’ vu sehv geçdise dilümden // İ Kerîm fazluñ-ıla bağışlakıl / ‘Âşîyem ben çünki sen lütf işlegil* (T3 341^b/b. 26-29)” beyitlerinin bir sonraki varakta kısmen değiştirilerek tekrar edilmesi ve istinsah tarihine uyarlanmasıdır: “*Muştafânuñ hicretinden bellü bil / Biñ ikiyüz on yedi senesi olduñda yıl // Evşatında hem cumâde’l-âhîrüh / Hem âzîne günü düşdi bil anuñ // Tamâm oldı kalem düşdi elümden / Haṭâ vu sehv geçdiyse dilümden // İ Kerîm fazluñla suçum bağışla / ‘Âşîyim ben çünki sen lütfuñ işle* (T3 342^b/b. 20-23)”. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY No 1601’de *Sîretü’n-Nebî* adıyla kayıtlı nüshada bu iki kısım “Hâtîme” başlığı altındaki bölümde yer almaktadır (birinci kısım N 417^a/b. 8, ikinci kısım N 418^a/b. 13).

Taş Baskılarda Ekleme, Çıkarma ve Yer Değiştirmeler

Sîret’in 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde taş baskıları yapılmıştır. Bu taş baskılar kendi aralarında küçük farklar bir tarafa bırakılacak olursa metin boyutunda aynıdır. Ancak yazma nüshalarla karşılaştırıldığında metinde bazı ekleme, çıkarma ve yer değiştirmeler olduğu görülmektedir. Mesela taş baskılara “*Nâzım-ı Merhûmun Tazarru’udur*” bölümü eklenmiştir. Eserin başında müellifin adının geçtiği yer de değiştirilmiştir. Taş baskılarda eserin sonu da üzerinde durduğumuz bölümlere kadardır. Edirne Selimiye Kütüphanesi 22 Sel 2532’de kayıtlı taş baskı, kütüphanenin dijital kayıtlarında “*Kitab-ı Siyerü’n-Nebî, Abdurrahman, 1284, Esat Basımevi*” şeklinde tespit edilmiştir. Yanlış olarak kütüphanede Abdurrahman adına kayıtlıdır. Eser 674 sayfa olup sayfa sistemine göre 1, 2, 3... şeklinde numaralandırılmıştır. Eserin başlığı, “*Kitâb-ı Siyerü’n-Nebî Şalla’llâhu ‘Aleyhi ve Sellem* (s. 2)” olup besmeleden sonra ilk beyit, “*Evvelâ ism-i Haḡḡı yâd idelim / Söze andan şonra bünyâd idelim*”dir (s. 2). Son beyit “*Haḡ Çalap ol kişiyi dil-şâd ide / Kim yazanı Fâtihayla yâd ide*”dir (s. 674). Metindeki değişiklikler ise; “*Maḡâle-i Evvel Der-Tevhîd*” başlığı yerine “*Şenâ-i Cenâb-ı Kibriyâ Celle ve ‘Alâ* (s. 3)”, “*Münâcât-ı Evvel*” başlığı yerine iki beyit öncesinden konuya uygun söz / başlık “*El-‘aczu an-derki’l-idrâki idrâkûn* (s. 5)”²⁷ şeklindedir. “*Maḡâle-i Düvüm Der-Tevhîd* (s. 5)” ve “*Maḡâle-i Sivüm Der-Tevhîd* (s. 10)” bölümleri başlıksız olarak önceki bölümlere bitişiktirler. Yine yazma nüshalarda “*Na’î-ı Seyyidü’l-Mürselîn*” bölümünden önceki “*Münâcât*” bölümü (s. 6) başlıksız olarak önceki bölüme bitişiktir. “*Na’î-ı Seyyidü’l-Mürselîn*” bölümünden sonraki “*Münâcât*” başlığı yerine “*Âğâz-ı Sîretü’n-Nebî Şalla’llâhu ‘Aleyhi ve Sellem* (s. 12)” başlığı yazılarak *Sîret*’e girilmiştir. Ayrıca taş baskıya, yazma nüshalarda olmayan çok sayıda alt başlık eklenmiştir.

²⁷ İdraki idrak etmekten âciz olmak da bir idraktır.

Mesela Mekke'nin fethinin anlatıldığı bölümde (s. 506) yazma nüshalarda olmayan şu alt başlıklar bulunmaktadır: “*İntikālāt* (s. 506)”, “*Ferdāsı Gün Olan Vukū'āt* (s. 508)”, “*Tedbir-i Resūlullāh* (s. 509)”, “*Keyfiyyet-nāme* (s. 512)”, “*Hazret-i 'Abbās'ın Ebū Süfyān'ı Bulduğu* (s. 519)”, “*Gelürken İmām 'Alī'ye Rāst Geldikleri* (s. 521)”, “*Hazret-i 'Alī'den Ricā İtdiği* (s. 522)”, “*İmām 'Alī'nin Huzūrda Şikāyeti* (s. 522)”, “*Cevāb-ı Resūl 'Aleyhi's-Selām* (s. 523)”, “*Ebū Süfyān'a Olan Mu'āmele-i Peyğamberī* (s. 526)”, “*Cevāb-ı Ebū Süfyān* (s. 526)”, “*Hazret-i 'Abbās'ın 'Azīmeti* (s. 530)”, “*Ebū Süfyān Bu 'Alāmetlerden Müte'essir Olup İlticā Eylediği* (s. 535)”, “*Hazret-i Hālid'in Harbe Mübāşeret Eylediği* (s. 536)”, “*Fahr-ı 'Alemin Merhāmet Buyurduğu* (s. 537)”, “*Hālid'e Emriñ Muḥālifi Olarak Haber Söylediği* (s. 537)”, “*Keḫere-i Kureyşin Tekrār İzhār-ı 'Acz İtdikleri* (s. 538)”, “*İki Aşhāb Gelip Hikmet Tahtında Hālid'e Muḥālif Emr Söyledikleri* (s. 539)”, “*Hazret-i Hālid'e İmām 'Alī'nin Resūl Tarafından Geldiği* (s. 540)”, “*Fahr-ı 'Ālem Aşhāb ile Mekkeye Teşrifleri* (s. 541)”, “*Efkār-ı Enşāra Cevāb-ı Peyğamberī* (s. 546)”, “*Fahr-ı 'Ālemin Bir Kerāmet İbrāz Buyurduğu* (s. 547)”. Taş baskıda *Sîret*'e başka müdahaleler de olmuştur. “*Maḳāle-i Duvüm Der-Tevḫīd*” bölümünde geçen müellifin adı, taş baskıda “*Na't-ı Seyyidü'l-Mürselīn*” bölümüne alınmıştır²⁸. 6. sayfa 4. beytin devamı olan 81 beyit “*Na't-ı Seyyidü'l-Mürselīn ve Hātemü'n-Nebiyīn Muḥammed Muştafā Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem* (s. 6)” bölümüne dāhil edilmiş ve 7. sayfa 15. beyitten sonra başlayıp 12. sayfa 3. beyte kadar devam etmiştir. Müellifin adı 10. sayfa 2. beyit 1. mısradaki “*İ Muḥammed ḫāmūş ol ḫaddūñ degül*” biçiminde geçmektedir.

Taş Baskılarda Abdurrahman İsmi

Bütün taş baskılarda “*Nāzım-ı Merḫūmun Tazarru'udur*”²⁹ başlığı altında 13 beyitlik bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm tespit edilen yazma nüshalarda yoktur. Taş baskıyı hazırlayan Abdurrahman'ın, uyumu da dikkate alarak kendisiyle aynı adı taşıyan Hz. Ebū Bekir'in oğlu Abdurrahman'ın İslam'ı kabulünün anlatıldığı bölümden hemen sonra gelecek şekilde eklediği anlaşılmaktadır. Edirne Selimiye Kütüphanesi 22 Sel 2532'de kayıtlı taş baskıda Abdurrahman, bölümde meramını şöyle anlatıyor:

1. Be-ğāyet çoğ-ıdı gönülde teşvīş
Ki var-ıdı elimde bir nice iş
2. Yigitliğin hevāsı vardı başda
Nasīhatle yazardım her yazışda

²⁸ Bu yer değişikliği gözümüzden kaçtığı için önceki çalışmamızda (Esir, 2019b, s. 115) taş baskılarda müellifin adının eserden çıkarıldığını söylemiştik.

²⁹ Taş baskılarda bu terkip “*nāzım merḫūm*” şeklinde harekelidir.

3. Elimden gelür idi hıyır u şer hem
Ki Şāha hıızmet itmek istedim ben
4. Beni men' itdiler el-hāmdüli'llāh
Ki rahmet eylesün anlara Allāh
5. Yoğ-ıdı hem atamıñ da rızāsı
Ki kórkdum gele Allāhıñ kázāsı
6. Şınadım ben bu işi bilür idim
Bir iş itsem tanışıp kılur idim
7. Çü fikr itdim her işiñ āhirini
Ki 'ilme şarf idem 'ömrüm varını
8. Ki bize mūnis oldu na't-ı Raḥmān
Kemīne bendeñüzdür 'Abdurahmān
9. 'Azīzler bunı didigim ne için
Du'ā dilerem atam anam-içün
10. Bu cümle hāzırıñ umar du'āsın
Du'ā-y-ıla bulam dir Ḥaḳ rızāsın
11. Gice gündüz biz itdik nefse zahmet
Ki diyeler bunı yazana rahmet
12. Ḥüdā rahmetler eyleye o kıla
Bunu göre bize bir du'ā kıla
13. Giderdim teşvīşi gönülden evvel

Tamām oldu yazıldı cild-i evvel (SEL, s. 361, 362)

Gençlik zamanlarımda karışık duygular ve meşguliyet içinde idim; üstelik gençlik hevası da başta idi. Yazılarımı nasihatle yazardım. Ne iş olsa elimden gelirdi. Tek amacım Şah'a (Hz. Peygamber'e) hizmet etmektir. Beni (bunun dışında) bir iş yapmaktan engelleyenlere Allah rahmet eylesin. Babamın rızası dışında bir iş yapmayı düşünsem Allah'tan bela geleceğinden korkardım. Yapacağım işi danışarak yapmam gerektiğini tecrübe etmiştim. Her işin sonunu düşündüm ve ömrümü ilme adadım. Allah'ı olabilecek en güzel bir dille övmek bize, hakir Abdurrahman'a, nasip oldu. Dostlarım! Bunu, ana babama dua edin diye söylüyorum; onlar, sizden dua beklerler ki bu yolla Hakk'ın rızasını bulmuş olsunlar. (Okuyanlar) Bunu (*Sîret*'i) yazana rahmet etsinler diye gece gündüz pek çok zahmete katlandık. Bu eseri görüp bize dua

edene Allah rahmet eylesin. Öncelikle gönüldeki karışık duyguları giderdim ve böylece birinci cilt yazılıp tamamlanmış oldu.

Bu beyitlerde Abdurrahman, ilk gençlik yıllarından beri *Sîret* yazmayı kafasına koyduğunu söylemektedir. Bu düşünce ile başka işler yapmadığını, zaten babasının da rızasının olmadığını anlatmaktadır. Bu amaçla ilim öğrendiğini ve babasının da ısrarı ile *Sîret*'i yazdığını söyleyerek eserin müellifli olduğunu söylemektedir.

Değerlendirme

Sîret oldukça hacimli bir eser olup eldeki tüm nüshalarında eklemeler ve çıkarmalar bulunmaktadır. Bu eklemeler ve çıkarmaların tam tespiti mevcut nüshalarla mümkün görünmemektedir. Ancak eserin sonunda konu ve üslup bakımından tek kalemde çıktığı izlenimi veren toplam 63 beyitten oluşan iki kısım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; müellifin “*Hezārān biñ şükür el-ḥamdüli ‘llāh / Ki tevḫik virdi ben kılına Allāh* (B 417^b/b. 14 // MC 491^a/b. 6)” beyti ile Allah’a şükrettikten sonraki “*Göñül gel bezm-i ‘ışka cān-fişān ol / Bıraḡıl benligüni küllī cān ol* (B 417^b/15 // MC 491^a/7)” beyti ile başlayan 31 beyittir. Dikkat edilirse ilk beyitte söylenecek sözler tamamlanmış ve bundan duyulan mutluluk şükürle ifade edilmiştir. Fakat devamındaki beyit ile ayrı bir bahis açılmış ve gönle seslenilmiştir. Bu, insicamı bozmaktadır. Nitekim bu 31 beyitten sonra “*Aklum irdükce dürişdüm söyledüm / Türk dilince Sîreti nazm eyledüm* (B 418^b/8 // MC 492^a/10)” beyti gelmektedir. Aradaki 31 beyit çıkarıldığında konu ve anlatım bütünlüğünün sağlandığı görülüyor. Müellif daha sonra “*Bu Muḥammed ḥaḡḡına kim bir du ‘ā / Kılisa on raḡmet ide aḡa Ḥuzā // Bir du ‘ā-y-ıla beni kim ki aḡa / Raḡmet itsün Tengri lütfından aḡa* (B 419^a/11,12 // MC 493^a/4,5)” beyitleri ile adını söylemiş ve kendisine dua edilmesi dileği ile sözlerini tamamlamıştır. Yani söyleyeceklerini söylemiş ve eserini bitirmiştir. Bundan sonra gelen ve “*Gel uyan bu nefis ḡābından göñül / Geç bu dünyānuḡ ḡarābından göñül* (B 419^a/13 // MC 493^a/6)” beyti ile başlayan 32 beyit daha bulunmaktadır. Bu kısım la âdeti pişmiş aşaya katılmış, yeniden gönle seslenilmiş, nefis uykusundan uyanmak gerektiğinden, dünyanın vefasızlığından, ilmin öneminden ve faziletinden bahsedilmiştir. Bu kısım da “*Her ki diler bu du ‘āda bulına / Fātiḡa iḡsān ide ben kılına // Bu nüḡḡa issine olsun mübārek / Dileḡin ḡāḡıl itsün Ḥaḡ Tebārek // Tanḡrı raḡmet eylesün ol cān-içün / Kim okuya Fātiḡa yazan-içün* (MC 494^a/8-10)³⁰” beyitleri ile tamamlanmıştır. Bu beyitler, az önce zikrettiğimiz (B 419^a/11,12 // MC 493^a/4,5) beyitlerin büyük oranda tekrarı olup klasik mesnevi tarzında olmayan ikinci bir dua / bitiriliş beyitleridir.

³⁰ B’de bu beyitlerin de içinde olduğu son 6 beyit kopuk / eksiktir.

Sîret'in taş baskılarında yer alan “*Nâzım-ı Merhûmun Tazarru’udur*” bölümü tespit edilen yazmalarda yoktur. Bu durum, taş baskılara bölümün sonradan eklendiğini düşündürmektedir. Bölümde geçen “Abdurrahman” ismi yazmalarda yoktur. Yine “halife” ve “veli” sözlerinin geçtiği kısımlar ve eserin sonunda bir kez daha geçen müellif adı da taş baskılarda bulunmamaktadır. Bu karışıklığın, bilhassa *Sîret* müellifinin kim olduğu konusunda yanlış tespitlere / yanılgılara sebep olduğu görülmektedir. Yayın sırasına göre bu çalışmalarından altısı üzerinde duracağız. Bunlardan ilki Vasfi Mahir Kocatürk’ün 1970 yılında yayımladığı *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseridir. Kocatürk, çalışmasında *Sîret*’i taş baskı üzerinden tanıtmış ve *Sîret* hakkında ilk defa geniş bilgiler vermiştir. *Sîret*’i tanıtırken ilk önce eserin yazıldığı tarihi ve müellifini tespit edemediğinden bahsetmiştir (Kocatürk, 1970, s. 274). Daha sonra çalışmasının devamında “*Nâzım-ı Merhûmun Tazarru’udur*” başlıklı manzumedeki “*Kemîne bendeñüzdir Abdurahmân*” mısrasını delil göstererek bu görüşünden dönmüş ve yazarın Abdurrahman olduğunu söylemiştir (Kocatürk, 1970, s. 274). Vasfi Mahir Kocatürk’ü biri yanlış, diğeri eksik tespitlere götüren sebepler, taş baskılarda birinci cildin sonuna müellif olarak eklenen Abdurrahman³¹ ile taş baskılarda müellifin adının yerinin değiştirilerek naat bölümüne alınmasıdır (SEL s. 10/beyit 2).

Bu tanıtıcı çalışmadan sonra *Sîret*, tam metin olarak günümüz harfleri ile İstanbul’da Meral Yayınevi tarafından Eser Matbaasında 1976’da 1.032 sayfa olarak yayımlanmıştır. Bu yayın, Mehmet Sezgin tarafından eserin taş baskısının günümüz harflerine aktarılmasıdır. Yayında, yayınevinin ön sözü, *Sîret* metnindeki konu başlıklarını ve lügatçeyi kapsayan içindekiler, metin ve sözlük yer almaktadır. Yayınevinin ön sözünde eser hakkında şu değerlendirmeler yapılmıştır:

“Türkiyemizde Müslüman halka hemen hemen her sahada böyle bir eser verilmiştir diyebiliriz. Asr-ı Saadet hayatının her türlü vak’alarını bilhassa savaşlarını anlatan nazım halindeki bir eserin latin harfleriyle bugüne kadar verilmediği tahminindeyiz. Böyle bir eseri bu teşebbüsümüzle biz veriyoruz. Peygamberimiz devrindeki hadiseleri ve daha ziyade cenk ve savaşları anlatan bu manzum eser Ahmediyye, Muhammediyye tarzında iman heyecanı ve ruhi güç verici, Battal Gazi tarzında da mübalağa san’atıyla yazılmış heyecana sürükleyici, ağılatıcı

³¹ Taş baskıda *Sîret*’in iki cilt olarak tertip edildiğini “*Tamâm oldı yazıldı cild-i evvel* (s. 362)” mısrasından anlıyoruz. Ayrıca MC_Yz_O_0053 nüshasından “*Hikâyet-i Sîret-i Nebî Salla’llâhu ‘aleyhi ve Sellem Der-Ceng-i Şâh-ı Merdân Mikdâd Müsülmân Şod*” başlığından sonra besmele ile konuya girilmesi (v. 160^b) nüshanın iki cilt olarak tertip edildiğini göstermektedir. Yine Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz A 8471 arşiv numarasında kayıtlı *Terceme-i Şiyerî’n-Nebî* nüshasının ilk sayfasında “*El-cildü’s-şânî min-Sîreti’n-Nebiyi ‘aleyhi’s-selâm*” denilerek “*Benî Kurayza Gazası*” ile *Sîret*’e başlanması eserin iki cilt olduğunu gösteren bir başka delildir.

bir eserdir. Vak'alar doğrudur ve fakat dolaylı bir şekilde anlatılıp uzatılarak türlü ifadelerle ve manalarla süslenmiştir. Okuyucuya takip ve mütalaa esnasında ruh verilmiş, iman heyecanı ve kahramanlık aşlanmıştır. Normal söylendiği takdirde ağlanmıyacak yerde ağlatılmıştır. Daha doğru ifade ile gerektiği için zorla ağlatılmıştır. Hiç şüphesiz ki bu dinen de matlup bir şeydir. Günümüzdeki tabirle buna ve böyle eserlere Romantik eserler demek, mümkündür. Böyle bir eseri biz halkımıza sunmayı faydalı bulduk ve sunduk.” (Meral Yayınevi, s. V)

Bu değerlendirmelerde eserin daha ziyade cenkname tarzında, Ahmediyye ve Muhammediyye gibi heyecan verici, Battal Gazi gibi mübalağalı, sürükleyici ve ağlatıcı olduğu söylendikten sonra,

“Böyle ulvi bir maksada hizmet eden bu faydalı eseri çıkarmamızda lütuf ve inayetlerini esirgemeyen Allahımıza hamd; Resulüne, Âline ve Eshabına salatü selamda bulunurken eserin, kendini gizleyen ihlaslı muellifine Allahdan mağfiret: Ayrıca, eski harflerimizi bilenlerin yıllarca ellerinden düşürmeyerek iman heyecanı ve göz yaşları ile okudukları bu eserin çevirdiğimiz bu harflerle de Müslüman halkımıza faydalı ve feyizli olmasını Allah Tealadan niyaz ederiz.” (Meral Yayınevi, s. VI)

denilerek eserin müellifinin kendini gizlediğine ve dolayısıyla bilinmediğine işaret edilmiştir. Eserin çok sevilen bir eser olduğu ve yıllarca eski harfli metinleri üzerinden okunduğu da belirtilmiştir. Yayının dikkat çeken yönlerinden biri, müellifinin tespit edilemediğinin söylenmesidir. Mehmet Sezgin'in, çalışmasını taş baskı üzerinden yaptığı anlaşılıyor. Taş baskılarda başta geçen müellif adının yeri değiştirilmiş, son kısımdan da çıkarılmıştır. Bu değişiklik dolayısıyla müellif adının tespit edilemediği anlaşılıyor. Bir diğeri de Arapça ve Farsça terkiplere doğru imlalarıyla değil, söyleyiş biçimleriyle yer verilmiş olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında popüler bir neşirdir.

Sîret'le ilgili bir başka yayın Prof. Dr. Hasan Kavruk ve Prof. Dr. İdris Kadioğlu tarafından *Manzum Siyer-i Nebî* adıyla hazırlanmış kitaptır. Çalışma, inceleme ve metinden müteşekkil 550 sayfa olup 2017 yılında yayımlanmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_YZ_O_0053 demirbaş numarasında kayıtlı nüsha esas alınarak hazırlanmıştır. Yayına esas alınan nüshada olmayan başlıkların taş baskı nüshadan alındığı ifade edilmiştir (Kavruk ve Kadioğlu, 2017, s. 40). Taş baskıdan alındığı söylenen başlıklar eserin yazmalarında yoktur. Kitapta *Sîret*'in tespit edilen yirmi dört yazma ve üç taş baskısıyla ilgili bilgiler verilmiştir (Kavruk ve Kadioğlu, 2017, s. 38-40). Bu bilgilendirmede “q. Kitap Siyer El Nebî: Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde 22 Sel 2532 numara ile kayıtlıdır, 270 varaktan ibarettir. Müellifinin adı Abdurrahman'dır.” (Kavruk ve Kadioğlu, 2017, s. 39) künyesi ile verilen nüsha, yazma değil bu çalışmada yararlandığımız taş baskı nüshasıdır. Yayında Türkçe telif siyerler sıralanırken kaynaklardaki yanlış bilgiler olduğu gibi alınmış-

tır. Mesela Türkçe telif siyerler arasında ikinci sırada Molla Velî'nin siyerinin olduğundan söz edilmesi (Kavruk ve Kadioğlu, 2017, s. 15), üzerinde durduğumuz konunun gözden kaçırıldığını göstermektedir. Çalışmada *Sîret* müellifi, Muhammed olarak tespit edilmiştir (Kavruk ve Kadioğlu, 2017, s. 19-20).

Sîret'le ilgili, Bayram Özfırat'ın bir makalesi, doktora tezi ve *Sîretü'n-Nebî* (*İnceleme-tenkitli metin*) adıyla yayımladığı kitabı bulunmaktadır. Özfırat, kitabını 2016 yılında tamamladığı "15. yüzyıl şairlerinden Muhammed'in *Sîretü'n-Nebî'si*" başlıklı doktora tezinden üretmiştir. Kitapta *Sîret*'in kırk üç nüshasını tespit etmiş, bunlardan kırkını incelemiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Demirbaş MC_Yz_O_005, Konya Mevlana Müzesi Yazmaları No 1169 ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY No 1601'de kayıtlı nüshalar üzerinden karşılaştırmalı metin çalışması yürüttüğünü söylemiştir (Özfırat, 2019, I, s. 126-127). Çalışmasında *Sîret* metnini 15.657 beyit olarak tespit etmiştir. Bayram Özfırat, bu iki çalışmasından önce de aynı konuda 2014 yılında "Türk edebiyatının manzum ilk siyeri: Velî'nin *Sîretü'n-Nebî'si*" başlıklı bir makale yayımlamıştır. Makalesinin özetinde "Bu makalenin konusu olan Velî'nin *Sîretü'n-Nebî'sinin* ise tamamı manzumdur ve eser 15. yüzyılda Muhammed adında biri tarafından yazılmıştır. 'Muhammed' isminin müellifin asıl adı olduğu tahmin edilmektedir. Müellif eserinde, mahlas olarak Velî'yi tercih etmiştir. (Özfırat, 2014, s. 93)" şeklinde görüş belirtmiştir. Sonra "Siyer İlminin Doğuşu ve Velî'nin *Sîretü'n-Nebî* Adlı Eserinin Kaynağı", "Kaynaklarda Velî'nin *Sîretü'n-Nebî'si*", "Velî'nin Yaşadığı Devir ve Hayatı", "Velî'nin *Sîretü'n-Nebî'sinin* Nüshaları (Özfırat, 2014, s. 94-100, 105-110, 114-118)" başlıklarında eseri Velî'ye mal etmiştir. Özfırat, aynı konudaki doktora çalışmasında "... eser 15. yüzyılda Muhammed adında biri tarafından yazılmıştır. 'Muhammed' isminin müellifin asıl adı olduğu tahmin edilmektedir. Müellif eserinde, mahlas olarak Velî'yi tercih etmiştir. (Özfırat, 2016, s. XVI)" ve "Türk edebiyatında İran tesiri ve Gülşehrî (öl. 717'den sonra?/1317-18'den sonra?) ile başlayan bu mahlas alma geleneğinde şairler, türlü sebeplerle ve hemen her zaman kendi ruh hâllerini yansıtan isimleri mahlas olarak seçmeye gayret etmişlerdir. Muhammed'in de bu mahlas alma geleneğinden etkilendiğini ve 'Velî'yi mahlas olarak kullandığını düşünmekteyiz. (Özfırat, 2016, s. 69)" diyerek makalesindeki görüşlerini kısmen değiştirerek sürdürmüştür. Ancak tezini kitaba dönüştürdüğü *Sîretü'n-Nebî* (*inceleme-tenkitli metin*) eserinde bu görüşlerinden dönmüş, bu kez *Sîret*'in müellifinin Muhammed Efendi olduğunu, "Muhammed Efendi'nin de bu mahlas alma geleneğinden etkilendiğini ve 'Muhammed'i hem adı hem de mahlası olarak kullandığını düşünmekteyiz (Özfırat, 2019, I, s. 32)." şeklinde bir sonuca varmıştır.

Sonuç

Hayatıyla ilgili, eserindeki mahdut bilgilerden başka hakkında hiçbir şey tespit edemediğimiz Muhammed adlı bir müellifin 1476'da yazdığı manzum *Sîret*'in gerek istinsahlarında gerekse taş baskılarında çok sayıda ekleme ve çıkarma kısımların / bölümlerin olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında eserin sağlam bir metnini ortaya koymak oldukça zahmetli ve uzun bir çalışma gerektirmektedir. Üzerinde durduğumuz iki ekleme kısım / bölüm de dâhil olmak üzere, eserin baştan sona aruzun “fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün” ve “mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / fa‘ülün” kalıplarıyla yazılmış olması da bize bu konuda bir ipucu vermemektedir. *Sîret*'in tam metin olarak günümüz harfleri ile üç yayını yapılmıştır. Bunlardan Mehmet Sezgin, çalışmasında *Sîret* müellifinin kim olduğunun bilinmediğini söylemiştir. Kavruk ve Kadioğlu ise *Sîret* müellifinin Muhammed olduğunu söylemişlerdir. Bayram Özfırat da önceki yayınlarından farklı olarak son yayınında *Sîret* müellifini Muhammed Efendi olarak tespit ettiğini söylemiş, Muhammed'in ayrıca mahlas olduğuna işaret etmiştir. Bu üç yayında da üzerinde durduğumuz probleme temas edilmemiştir.

Eserde çok sayıdaki ekleme kısım / bölümlerden sonda bulunan iki tanesi oldukça dikkat çekmektedir. Bu iki kısım / bölümde geçen “halife” ve “veli” sözleri bazı kütüphane kayıtlarında müellif olarak anlaşılmış ve o şekilde kayıtlara geçirilmiştir³². Eser üzerinde yapılan son çalışmalarda ise bu kısım / bölümlerin sonradan esere sokulduğu fark edilmemiştir. Buna bağlı olarak “veli”, önce müellifin mahlası olarak anlaşılmış, daha sonra bundan vazgeçilerek Muhammed'in hem müellifin adı hem de mahlas olduğu söylenmiştir. Hâlbuki Muhammed'in mahlas olduğuna dair eserde bir işaret yoktur. Yapılan şey, müellifin eserinin başında zikrettiği ismini bir kez de eserinin sonunda zikretmesidir.

Bu iki kısım / bölüm Süleymaniye Kütüphanesi Mehmed Zeki Pakalın 154, Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu 4613, Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 ve Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 05 Ba 1460 numara-

³² Bu durum kütüphane kayıtlarındaki “Muhammed Halife” ve “Mehmed Halife” kayıtlarından anlaşılmaktadır (Esir, 2019b, s. 124 ve 128). Bazı kütüphane kayıtlarında müellif adı olarak yer alan “halife” ve “veli” için şu değerlendirmeler yapılabilir: “*İ halife olma eyleyip hîlâf / Nâ-halef Bel'am gibi işi güzâf* (B 418^a/b. 6 // (MC 491^b/b. 4)” beytinde “i halife”nin bağlamdan hareketle “ey insan” anlamında olduğu anlaşılmaktadır. Yine “*Ma'rifet hâşıl kıl i kardaş velî / Kîl ü kâlün anda hiç yokdur yolu* (B 418^b/b. 7 // MC 492^a/b. 9)” beytindeki “veli”nin “dost, efendi” anlamında olduğu açıktır. İkinci kısımda geçen “*Vaşfını didi velî mevşûf-ıdı / Adını didi velî ma'rûf-ıdı* (B 419^b/b. 16// MC 494^a/b.1)” beytindeki “veli”nin de bağlamdan hareketle isim anlamında değil, edat ya da “veli, dost” anlamında olduğu görülmektedir. Yine de “halife” ve “veli”nin isim olduğu söylenecek olursa bunlar müellif değil, müstensih adı olurlar.

ralı nüshalarda başlıksızken İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY No 1601'de "Hâtîme" başlığı altında verilmiştir. İkinci ekleme kısım / bölüm ise Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum 1398'de "Bu Söz Kendiye Nasîhatdür", Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 310'da "Hâtîmetü'l-Kitâb Nâlişdür" başlığı altındadır. Gerek başlıklar gerekse beyitlerdeki farklar müstensihlerin müdahaleleridir. Mehmed Zeki Pakalın ve Gazi Husrev-Begova nüshalarında son 7 beyit aynı olup diğer nüshalarda yoktur. Bu 7 beyitten sonra Gazi Husrev-Begova nüshası "Bu ma'nûzi sen ehl-i cennet eyle / İlâhî rahmetün şü-y-ıla toyla" beyti ile tamamlanmıştır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 310 numaralı nüshada birinci kısmın sonunda yer alan ve diğer nüshalarda olmayan 3 beyit ve devamındaki "Hâtîmetü'l-Kitâb Nâlişdür" başlığı altında 12. beyitten sonraki müstensih adının ve istinsah tarihinin bulunduğu 27 beyit sadece bu nüshada bulunmaktadır. Yine aynı yazmadaki 4 beyit (T3 341^b/b. 26-29) bir sonraki varakta kısmen değiştirilerek tekrar edilmiştir (T3 342^b/b. 20-23). Ayrıca iki yerde dua ve bitiriliş beyitlerinin bulunması (MC 493^a/4,5 ve 494^a/8-10) müdahalelere bir başka örnektir.

Bu iki kısmın / bölümün, aksini ortaya koyacak deliller ortaya çıkmadıkça esere sonradan eklendiğini söyleyeceğiz. *Sîret*'in tespit edilen en eski nüshası, Mustafâ bin Bâyezîd'in 939'da (1532) çoğalttığı MC_Yz_O_0053'te kayıtlı nüshadır. *Sîret* 872 (M 1467) tarihinde yazıldığına göre yazılışından 65 sene sonra çoğaltılmıştır. Eğer bu iki bölüm / kısım Mustafâ bin Bâyezîd tarafından esere eklenmemişse bu durumda eserin bu tarihten önce de çoğaltıldığı anlaşılıyor. *Sîret*'in bilhassa müellifi ile ilgili verilen eksik ve yanlış bilgilerin de bu ekleme bölüm / kısımlardan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Ekte sunduğumuz metin, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 360 arşiv numarasında kayıtlı nüshada bulunmaktadır. Nüsha, Muhammed bin Hasan bin Mahmûd tarafından eserin yazılışından 301 sene sonra 1182'de (1768) istinsah edilmiştir. Söz konusu bu iki kısım / bölüm bu metinde yoktur. Kanaatimizce metin bu yönüyle önemlidir. Belirttiğimiz hususların daha iyi görülüp anlaşılmasına yardım edeceği düşüncesi ile veriyoruz:

METİN³³

...

- T1 416^a Dirîgâ şol öñünde cengümüz hay
1. Çıkardı göklere gülbengümüz hay
  2. Şimdi biz ağlaşalum gülbeng-ile
- Çünkü ölmedük öñünde ceng-ile

³³ Bölüm uzun olduğu için konuyla ilgili ٤١٦^a'dan itibaren olan son kısım alındı.

3. Cümle enşâr zârîlîklar kıldılar
Hep muhâcir hüd oda yakıldılar
4. Geçdi Şiddîk yirine oldu imâm
Bu kitâb hem burada oldu tamâm
5. Hezârân biñ şükür el-hamdüli'llâh
Ki tevfiķ virdi ben kûlına Allâh
6. 'Aqlum irdügince dürdüm söyledüm
Türk dilince Sîreti nazm eyledüm
7. Ol Resûlüh hicretinden şöyle bil
Kim sekiz yüz yitmiş ikideydi yıl
8. Rebî'ü'l-âhîrüh evvel güninde
Şabâh vaķtinde hem cum'a güninde
9. Tamâm oldu kalem düşdi elümden
Hüdâyâ sehv geçdise dilümden
10. İ Kerîm fazluñ-ıla bağışlağıl
'Âşiyem ben n'ola sen lütf işlegil
11. Ol Resûl[üh] âb-ı rüyı haķķı-çün
Hüsn hulķı lütfi hüyı haķķı-çün
12. Ehl-i beyt-i âl ü ebrâr haķķı-çün
Ol muhâcir dağı enşâr haķķı-çün
13. Ol dürtüst girçek erenler haķķı-çün
Cânını kurbân virenler haķķı-çün
14. Kıl vesîle sözümi tâ kim Resûl
Ol beni ümmetlige kıla kabûl
15. Nefsî nefsi olduğı gün tâ meni
Kendi lütfından aña ol ha meni
16. Gerçi kim yüzüm karadur hem katı
İlle cândan ümmetiyem ümmeti
17. Gerçi 'âşiyem ümîdüm var hemîn
Kim zîrâ oldur şefi'ü'l-müznibîn
18. Gice gündüz işledüğümdür günâh

- Yine rahmet umaram hem rü-siyāh
 19. Didüñ *lā-taḳneṭū min-rahmeti'llāh*
 Beni maḡrūr iden oldur i Allāh
 20. Hem nebīmüz hem şefi'dür hem kerīm
 Nice maḡrūr olmayam [pes] ben le'īm
 21. Bunca sözlerden murādım [ol] hemān
 Tā kim ol Peyğamber-i āḫir zamān
 T1 416^b Ümmetiyem ol beni kıla ḳabül
 22. Tañrı bir-durur direm Ḥaḳ-dur Resül
 23. Daḫı aña lāyık işüm yok-durur
 Ol beni aḡsun ki³⁴ günāhum çok-durur
 24. Vay aña kim aḡmaz-ısa ol beni
 Tamuya ilediser bu yol beni
 25. Günde Ḥāḳdan rūḫına yüz biñ selām
 Tā ḳiyāmet gelsün ol şāḫıñ tamām
 26. Her sā'at yüz biñ şalāvāt cānına
 Biz[den] ol āḫir zamān sultānına
 27. Bu Muḫammed ḫaḳḳına her kim ide bir³⁵ du'ā'
 Kılsa on rahmet kıla aña Ḥuzā
 28. Kim ki beni ḫayr du'ā-y-ıla aña
 Raḫmet itsün Tengri lütfından aña
 29. Göñül tut sözlerümi eyle himmet
 Yiter bu deñlü sözler işde temmet
 30. Bu kitāb hem burada oldı tamām
 Muştafā[nuñ] rūḫına yüz biñ selām

Temmeti'l-kitābu's-Sīreti'n-Nebiiyi bi-'avni'llāhi'l-Meliki'l-Ġaniyyi min-yedi 'abdi'z-za'īfi'n-naḫīfi'l-muḫtāci ilā-Raḫmeti Rabbihi'l-Veliyyi ve ilā şefā'ati'l-Muştafā bi-'ināyeti'llāhi Te'ālā Cellet 'Azametühü. Muḫammed bin Ḥasan bin Maḫmūd. Sene işnā ve şemānīmi'e ve elf min-hicreti men le-hü'l-'ızzu ve'l-fazlu ve'l-keremu. Tārīḫ, sene 1182 [1768].

³⁴ "ki" fazla.

³⁵ "ide bir" fazla.

Kısaltmalar

- A Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum 1398'de kayıtlı nüsha.
- B Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333 numarada kayıtlı nüsha.
- G Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu 4613 numarada kayıtlı nüsha.
- MC İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 demirbaş numarada kayıtlı nüsha.
- N İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY No 1601'de kayıtlı nüsha.
- SEL Edirne Selimiye Kütüphanesi 22 Sel 2532'de kayıtlı taş baskı nüsha.
- SÜ Süleymaniye Kütüphanesi Mehmed Zeki Pakalın 154 numarada kayıtlı nüsha.
- T1 Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 360 arşiv numarasında kayıtlı nüsha.
- T2 Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 05 Ba 1460 arşiv numarasında kayıtlı nüsha.
- T3 Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı 06 Mil Yz B 310 arşiv numarasında kayıtlı nüsha.

Kaynakça

- Dağlı, Y. ve Üçer, C. (1997). *Tarih çevirme kılavuzu*. Cilt III, V. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Esir, H. A. (2019a). XV. yüzyılda Muhammed tarafından yazılan manzum Sîret'in nüshaları-I. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1), 63-88.
- Esir, H. A. (2019b). XV. yüzyılda Muhammed tarafından yazılan manzum Sîret'ten bahseden çalışmalar ve Sîret'in nüsha kayıtları-II. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(2), 107-130.
- Kavruk, H. ve Kadioğlu, İ. (2017). *Manzum siyer-i nebî*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kocatürk, V. M. (1970). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: Edebiyat.
- Özfirat, B. (2014). Türk edebiyatının manzum ilk siyeri: Velî'nin Sîretü'n-Nebî'si. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 12, 93-134.
- Özfirat, B. (2016). *15. yüzyıl şairlerinden Muhammed'in Sîretü'n-Nebî'si*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Özfirat, B. (2019). *Sîretü'n-nebî (İnceleme-tenkitli metin)*. Cilt I, II. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Sezgin, M. (1976). *Sîret-in neb-i*. İstanbul: Meral.
- Unat, F. R. (1974). *Hicrî tarihleri milâdî tarihe çevirme kılavuzu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Extended Summary

There are 68 manuscript copies of the verse *Sîret* detected in Turkey and abroad, which a writer named Muhammed completed in the morning of Friday (30 October 1467 Friday), the first day of Hijri 872 Rabi. The lithographs of *Sîret* were also made in the second half of the 19th century and the first quarter of the 20th century. The abundance of copies and the existence of lithographs are the most important evidence that it was widely read. It is the first example of *Sîret* which is completely verse and known today in the Anatolia. There have been interventions to the text in both the copies and lithographs of *Sîret*. Among these interventions, there are also parts where the name of the author is mentioned. As a result, it can be seen that the name of the work was recorded in 22 different ways, and the name of the author was recorded in 21 different ways. All of these have led to the emergence of mixed and incorrect information in the studies on the work. In two previous studies we did on the work, we introduced the copies of *Sîret* and provided information about the author and the work. As a result of these studies, previously we have pointed out that the meaning of writer was deduced from the words “caliph” and “veli”, which are mentioned in some manuscripts of the work, especially in the library records. Additionally, based on the name “Abdurrahman” mentioned in the lithographs of the work, it was claimed that Abdurrahman was the author of the work. In this article, it is aimed to designate some incomplete and wrong information about “caliph”, “veli” and “Abdurrahman” and to give exact information. For this reason, the places where “caliph”, “veli” and “Abdurrahman” words appear are spotted. The words “caliph” and “veli” in the *Sîret* are mentioned in the section on the death of the Prophet in some manuscripts of the work. When the lithographs of *Sîret* are compared with the manuscripts, it is seen that there are some additions, omissions, and substitutions.

The exact determination of omissions and additions to *Sîret* does not seem possible with the available copies. However, at the end of the work, there are two parts with a total of 63 couplets, which give the impression that it was written by one person in terms of subject and style. The first of these is the part of 31 couplets that comes after the author’s expressing gratitude to God. The author then speaks his name and completes his words with the wish of prayer to him. After that, there is a second and last part, which also consists of 32 couplets. In this part, as in the previous part, the heart is addressed again. Also, the need to awaken from the soul’s sleep, the unfaithfulness of the world, the importance and virtue of science are mentioned. This last part draws attention as a second ending that is not in the classical masnavi style. These two parts does not take place in copies and lithography, registered with the archive number 06 Mil Yz B 360 in Manuscript Institution of Turkey The name “Abdurrahman” in the lithographs of *Sîret* is included in the section added to the work under the heading “Nâzım-ı Merhûmun Tazarruudur”. These additions and omissions in both writing and lithographs have opened the door for many mistakes later on. Especially, they have been the main reason for the confusion and mistakes about the identity of author One of these is Vasfî Mahir Kocatürk’s work titled *Türk Edebiyatı Tarihi* [=The History of Turkish Literature] published in 1970. Kocatürk introduced *Sîret* in lithography in this study. While introducing *Sîret*, he first stated that he could not determine the date

and author of the work, but he stated that the author was Abdurrahman, based on the name Abdurrahman added to the end of the first volume. The first publication of *Sîret*, which was determined in full text with today's letters, was made in 1976 by Meral Publishing House in Istanbul. The publication was prepared by Mehmet Sezgin based on the lithograph. The work consists of the publisher's foreword, table of contents, text, and dictionary. Another publication about *Sîret* is the joint book work *Manzum Siyer-i Nebî* by Hasan Kavruk and İdris Kadioğlu in 2017. In the publication, information was given about 24 writings and 3 lithographs of *Sîret*. The mention of Molla Veli's siyer while listing Turkish copyrights in the publication shows that the subject emphasized in this study has been overlooked. There are also the following works: the article by Bayram Özfırat on *Sîret* titled "The First Verse Siyar of Turkish Literature: Veli's *Sîretü'n-Nebî*" in 2014, his doctoral dissertation titled "Muhammed's *Sîretü'n-Nebî*, one of the fifteenth century poets" completed in 2016, and *Sîretü'n-Nebî (inceleme-tenkitli metin)* in which that thesis was converted into a book in 2 volumes in 2019. In his article published in 2014, Özfırat claimed that he guessed that the real name of the author of *Sîret* was Muhammed, and that Muhammed preferred Veli as his pseudonym. In his later work, he continued by partially changing his views in the article. However, in his work "*Sîretü'n-Nebî (Review-Criticized Text)*", in which he converted his thesis into a book, he did not follow these views, and he stated that the author of *Sîret* was Muhammed Efendi and that Muhammed Efendi used Muhammad both as his name and pseudonym.

In this article, all these opinions are compiled and researched for incompleteness and mistakes. In the conclusion part of the article, it was pointed out that the words "caliph" and "veli" were understood as authors in some library records, and that these additions were not noticed in recent studies on the work. In the appendix of the article, the final chapter of *Sîret* including this subject is given in the archive copies with the register number 06 Mil Yz B 360 in *Turkey Manuscripts Agency*, which supports the findings and assessments in the study.

